

80-ГОДИШЕН ЮБИЛЕЙ НА ПРОФ. СТЕФАНА ДИМИТРОВА

Мони Алмалех,
Нов български университет

За проф. д.ф.н. Стефана Димитрова не може да се пише нито к'во да е, нито как да е. И това се отнася не само до тържествения ѝ пореден юбилей, а и когато трябва да ѝ предадем статия, студия или по-голям текст – било за съвет, било за рецензия, било за оценка в конкурс.

Дълго време се чудех какво да съдържа и как да е структуриран моят поздравителен текст: прехвърлих различни варианти, прегледах наново авторските ѝ текстове, дейността ѝ на преподавател и редактор, но така и не можах да се спра на краен вариант. Като последно и правилно решение погледнах собствения си текст отпреди десет години по повод на 70-годишния ѝ юбилей...

Така че настоящият мой текст е концентриран върху последните десет години. За цялостната дейност на проф. Димитрова до 2005 г. вж. *Български език*, 2005, № 4, 126 – 131; *Acta Linguistica*, 2007, vol. 1, 99 – 107.

Преди десет години съм казал много неща, включително и за книгата, която не е научен труд, но аз особено високо ценя – *Подлог, казуемо, допълнение...* УИ „Св. св. Кирил и Методий“, В. Търново, 2004, защото тази книга разкрива не само контактите на проф. Димитрова с големи езиковеди, а и параметрите на личността на авторката.

Та в този мой текст отпреди десет години съм казал наистина много неща. Като почнем от „личните и балканските притеснения и ограничения“ и изключителността на най-високата част на руската интелигенция (В. А. Звегинцев, „първият и единствен учител“) – две теми, които са ми особено близки – и минем към „работата на учения е равностойна по своята трудност и интелектуален труд на работата на артистите от всички изкуства; за разлика от артистите ученият не получават аплодисменти, овации и слава, освен великите откриватели“. Този сектор в нашите разговори е и по повод на различните таланти на личността Стефана Димитрова – уменията ѝ да пише и говори разбираемо, увлекателно и художествено, да е свързана с музиката.

Ще си позволя да изразя личното си мнение, че в постмодерния свят, в който днес живеем, тази непопулярност и неатрактивност на учения става все по-голя-

ма. Нещо повече, езиковедът е в неизгодната позиция на човек, който се занимава със словото в един свят, в който децата израстват с визуалните комуникативни системи на стотици телевизионни канали, хиляди електронни игри, на мобилните телефони и интернет. Това се отразява и на много от езиковедите, които не само се чувстват потиснати, а и се вторачват в собствените досегашни територии. Не бих казал обаче, че това се отнася до Стефана Димитрова, която с мъдрост приема снижаването на професионалните критерии в гилдията и в същото време продължава да развива своите интереси, като се интересува от всички новости – и като тенденции, и като конкретни трудове. Днешният свят е предизвикателство за езиковеда, защото освен „подлог, казуемо, допълнение...“ дейности е нужно да се анализира визуалното като комуникативна система, а това значи да се върнем към първоосновите на семиотиката, структурализма и общото езикознание в хумболдианския и сосюрианския смисъл на тези термини. Проф. Димитрова успява да съхрани и запази своето достойнство на богата личност, с разнообразни професионални знания, умения и натрупвания – да демонстрира поведение и нагласа към света, правещи чест на всеки учен, който е напуснал щатните таблици.

Това е едно от обясненията защо Стефана Димитрова продължава да бъде търсена и уважавана като рецензент в различни области – русистиката с нейните богати разклонения, общото езикознание с вечните, трансформирани и новите теми, съпоставителното езикознание, и разбира се, без никакво напъване – българистиката. Според мене Стефана Димитрова е от малцината български, а и не само български, езиковеди, които имат подготовката и морала да напишат качествена рецензия за новите холистични, лингвосемиотични изследвания в областта на общото и съпоставителното езикознание.

А иначе фактите от последните години за експертната дейност на Стефана Димитрова са: Дияна Янкова, конкурс за професор – съвременен английски език (НБУ, 2013); Димка Савова, конкурс за доцент – сръбски и хърватски език (СУ „Св. Климент Охридски“, 2013); Юлиана Чакърова, конкурс за доцент – Общо и сравнително езикознание – Когнитивна лингвистика (Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, 2013); Максим Стаменов, конкурс за професор – Общо и сравнително езикознание (модели на значението) (Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, 2012).

При рецензирането и представянето на нови книги Стефана Димитрова съхранява високите научни критерии, като ги обогатява с мнения, които жанрът позволява: М Стаменов. „Съдбата на турцизмите в българския език и в българската култура“ / *Съпоставително езикознание*, 2012, № 3; М. Алмалех. „Светлината в Стария завет“ / *Съпоставително езикознание*, № 2, 2012; М. Алмалех. „Светлината в Стария завет“/Просветленият Стар завет / *Литературен вестник*, бр. 39 – 40, 2011; Представяне на книгата на М. Алмалех „Цветът в Петокнижието“. Слово, изнесено на премиерата на книгата / *LiterNet, Електронно списание за литература, критика и хуманитаристика*, № 1, 2008.

Трудно е да си представя, че не пропускам някое представяне и рецензия, а и не могат да се изброят всичките от последните десет години. Още по-трудно ми е да не използвам повода и да не изразя своята голяма признателност за процедурните и обществените оценки и мнения на проф. Димитрова за моите текстове и книги поради редките в езиковедските среди дълбочина на анализа, професионална широта, точност и адекватност. Позволявам си да вмъкна тази лична нотка, защото тези прояви на Стефана Димитрова са израз не само на високите ѝ професионални качества, но и на факта, че тя е носител на рядко срещан академичен морал.

Мислех да отбележа, че периодът, в който Стефана Димитрова е ръководител на секция „Общо и приложно езикознание“ в Института за български език, се отличава драстично от предхождащия и следхождащия период по сборниците, в които участват членове на секцията – пет сборника под нейно ръководство, редакция и съставителство. Но... това съм го казал преди десет години. Казал съм и че тези сборници са първопроходци в българската езиковедска практика, казал съм и за ролята ѝ на обединител на автори от различни академични институции в страната и чужбина. Там съм казал с любезни думи и това, че в своята естествена роля на научен локомотив Стефана Димитрова е почти нередно толерантна към научната височина на някои от авторите-вагони в тези сборници.

Както с всичките си монографии през последните десет години тя си остава първопроходец с книгата *Лингвистична прагматика* (2009). Не че това е област, в която и други автори не са се проявявали, но с наличието на книга, която може да бъде учебник, защото съдържа познание за генезиса, мястото и съотнасянето на прагматиката спрямо други езиковедски дисциплини и области. Книгата е представена в СУ „Св. Кл. Охридски“ (катедра „Испанистика и португалистика“) и в Русенския университет „Ангел Кънчев“ (катедри „Български език, литература и изкуство“ и „Европеистика“ и ректорското ръководство на Университета).

Статията *Прагматиката – постоянен източник на дискусии в лингвистиката* (Научни изследвания в чест на доц. д-р Иванка Попова-Велева, издателство „ИВИС“, В. Търново, 2013. 80–90) за сетен път доказва, че освен в лингвистичната прагматика Стефана Димитрова се ситиуира в общото и съпоставителното езикознание като вещ, знаещ и можещ специалист. Това става, като тя съумява да постави лингвистичната прагматика както сред традиционните вече езиковедски дисциплини, така и спрямо семиотиката, психо-, социо-, етнолингвистиката и цялостната история на езикознанието въобще. Холистичен подход, който е запазена марка за нея.

В годините след пенсионирането си Стефана Димитрова продължава да бъде търсен лектор. Тя води курсове в бакалавърски и магистърски версии – „Езикова демагогия и езикова лъжа“, „Прагматика на превода“, „Граматика и прагматика. Прагматика и превод. Увод в общото езикознание“, „Лингвистична относителност“ – всичките в СУ „Св. Кл. Охридски“, в ПУ „Паисий Хилендарски“ – „Актуални проблеми на съвременното руско езикознание в контекста на световното“, „Лингвистика на текста“, „Прагматика и граматика“.

И тук не съм сигурен, че не пропускам нещо с оглед на уважението, с което проф. Димитрова се ползва в ШУ „Епископ Константин Преславски“, РУ „Ангел Кънчев“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Шуменският и Пловдивският университет организират тържества по случай 75-годишния юбилей на Стефана Димитрова през 2010 г. Шуменският университет съчетава честването на своята доктор хонорис кауза, основател и дългогодишен ръководител на Катедрата по руски език с международен симпозиум „Русское слово на Балканах“. Организатори са община Шумен, катедрите по руски език и по теория и история на литературата, Дружеството на русистите в България и Федерацията за дружба с народите на Русия и ОНД. Докладът е „Русское слово в контексте общего языкознания“. Още на следващата година Димитрова е желан гост на тържествата по случай 40-годишнината на Шуменския университет и изнася доклада „Значение исследования конкуренции форм для типологического сопоставления русского и болгарского языков“. В Пловдив лингвистичният клуб „Проф. Борис Симеонов“ заедно с Центъра за руски език и култура към Университета слушат лекцията „Някои по-малко известни приноси на руските лингвисти в развитието на общото езикознание“ (2010).

Стефана Димитрова често говори за своя учител Звегинцев, но напоследък набляга не само на приносите му в общото и сравнителното езикознание, а и на неговата дейност като арабист („Професор Владимир Андреевич Звегинцев като арабист“ / *Юбилейни Паисиеви четения. Университетът – академична карта на света*. ПУ „Паисий Хилендарски“, Филологически факултет. Пловдив, 2011. Научни трудове, т. 49, кн. 1, сб. Б, 2011, Филология. 315 – 323). В своята експертна дейност Стефана Димитрова винаги се е включвала в работата на специализирани издания. Тя отдава сили и време като заместник-главен редактор на *Съпоставително езикознание*, издание на ФСФ, СУ „Св. Климент Охридски“.

Когато от този свят си отиде колега, уважаван и ценен от Стефана, ние виждаме редом до професионалното признание дълбоката емоционалност на международно признатия езиковед проф. д.ф.н. Стефана Димитрова. Пример за това са не само поотдавнашните текстове *In memoriam*, а и материалът за кончината на проф. Живко Бояджиев (*Съпоставително езикознание*, 2007, № 3).

В същото време Стефана не пести сили да надзърне какво се задава на хоризонта на младите – председател на журито по езикознание на дванадесетата („Думи срещу догми“ 2010, Пловдив) и тринадесетата („Словото – митове и (без)крайности“ 2011, Пловдив) национална научна конференция за докторанти, студенти и средношколци, както и председателството ѝ на *Националната студентска конференция* (2013), провела се в Пловдивския университет.

Това се случва на фона на факта, че тя продължава да бъде научен ръководител и научен консултант на докторанти в различни университети (Пловдив, Русе, София), където изискванията са по-високи. Стефана Димитрова се включва в работата на различни публични прояви – кръгли маси, дискусии, конференции – територия, в която тя плува в свои води – кръгла маса „Език, морал, отговорност. За

речта на българските политици и на българските журналисти“ (СУ „Св. Климент Охридски“, 2010, организатори катедра „Български език“ и Център за анализ на политическата и журналистическата реч). С добавката, че става дума за българистика и добър български език, а не за общо и съпоставително езикознание, лингвистична прагматика или русистика... Не остава безразлична към изучаването на речта – десетата международна научна конференция „Проблеми на устната комуникация“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, В. Търново, 2014.

Не като мото, с което се започва, а като мото, с което се завършва, за да се види перспективата, си струва да цитирам няколко изказвания на Стефана Димитрова, които я характеризират най-добре.

– Езиковед се става в обкръжение. Трябва подходяща среда, в която да се споделя и обсъжда.

– Никога не съм изпитвала неприязън към лингвисти, изповядващи други убеждения, ако те се ръководят само от научни съображения. Затова никога не съм се чувствала обидена нито от по-възрастните, нито от по-младите си колеги, които имат друг поглед върху лингвистичната проблематика и нейните идеални проекти. Московската ми закалка и личният ми професионален опит ме научиха да се отнасям с уважение към всички възгледи, дори ако те са антитеза на моите. Само тогава може да се говори за толерантност в науката. (*Подлог, казуемо, допълнение...* 2004, с. 120).

– Но тук му е мястото да споделя, че именно контактите с хора от такъв ранг ме накараха да преосмисля ролята на личността в нашата наука. Дълго време бяхме свикнали автоматично да повтаряме, че незаменими хора няма. Трябваше да минат много години, за да разбера, че това не е химн на оптимизма, а лозунг на бездарие-то. Незаменими хора в науката има, те са не само незаменими, те са и неповторими. (*Подлог, казуемо, допълнение...* 2004, с. 167).

От всичко казано излиза, че Стефана Димитрова е идеална личност. Но тя е споделяла за някои фактически, тактически и стратегически грешки, които е правила – става дума за неща, които са навредили на самата нея. Не знаем обаче за фатални и големи грешки, които да променят нейния утвърден през годините имидж на толерантен, високо подготвен професионалист, който с достойнство носи своите житейски и професионални избори.

Да ѝ пожелаем здраве, бодрост, съхраненото чувство за хумор и още много години творческо и житейско дълголетие.

80-TH ANNIVERSARY OF PROF. STEFANA DIMITROVA

✉ **Prof. Mony Almalech**
New Bulgarian Studies
New Bulgarian University
1618 Sofia, Bulgaria
E-mail: almalech@abv.bg